

УДК 821.161.2

ТАРАС ШЕВЧЕНКО У РЕЦЕПЦІЇ КОМПАРАТИВНИХ СТУДІЙ ВІРИ ВОВК: ПОРІВНЯННЯ ДОКТРИН УКРАЇНСЬКОГО І БРАЗИЛЬСЬКОГО РОМАНТИЗМУ

Ольга СМОЛЬНИЦЬКА

кандидат філософських наук,
старший науковий співробітник відділу української філології НДІУ

Анотація. У статті розглядаються шевченкознавчі студії Віри Вовк у порівнянні з бразильською літературою періоду романтизму, зокрема з поезією Антоніо де Кастро Алвес. Проаналізовано дискурс світового романтизму, здійснений В. Вовк. Наголошено на філософській доктрині творчості.

Ключові слова: романтизм, шевченкознавство, компаративістика, Тарас Шевченко, Віра Вовк, Антоніо де Кастро Алвес, Бразилія.

ТАРАС ШЕВЧЕНКО В РЕЦЕПЦИИ КОМПАРАТИВНЫХ СТУДИЙ ВЕРЫ ВОВК: СРАВНЕНИЕ ДОКТРИН УКРАИНСКОГО И БРАЗИЛЬСКОГО РОМАНТИЗМА

Ольга СМОЛЬНИЦКАЯ

кандидат философских наук,
старший научный сотрудник отдела украинской филологии НИИУ

Аннотация. В статье рассматриваются шевченковедческие исследования Веры Вовк в сравнении с бразильской литературой периода романтизма, в частности с поэзией Антонио де Кастро Алвес. Проанализирован дискурс мирового романтизма, осуществленный В. Вовк. Подчеркивается философская доктрина творчества.

Ключевые слова: романтизм, шевченковедение, компаративистика, Тарас Шевченко, Вера Вовк, Антонио де Кастро Алвес, Бразилия.

TARAS SHEVCHENKO IN VIRA VOVK'S RECEPTION OF COMPARATIVE STUDIES: COMPARATIVE ANALYSIS OF DOCTRINES OF UKRAINIAN AND BRAZILIAN ROMANTICISM

Olha SMOLNYTSKA

Candidate of Philosophical Sciences,
senior research associate of the Ukrainian Philology Department of RIUS

Annotation. The article considers Shevchenko studies performed by Vira Vovk in comparison with Brazilian literature of the period of Romanticism, in particular, the poetry of Antônio de Castro Alves. A discourse analysis of the world Romanticism made by Vira Vovk is examined as well. The author emphasized the philosophical doctrine of creative activity.

Key words: Romanticism, Shevchenko studies, comparative analysis, Taras Shevchenko, Vira Vovk, Antônio de Castro Alves, Brasil.

Постать Тараса Шевченка широко досліджується і осмислюється в різних аспектах. Для повнішого аналізу застосовується архетипна, міфологічна, гендерна та ін. критика, звертається увага на компаративні дослідження (порівняння здобутків Кобзаря з творами російської, польської та ін. літератур). Проте для всебічного уявлення варто проаналізувати паралелі між поезією Т. Шевченка і творчістю митців іншої культури, на перший погляд віддаленої, але водночас побудованої на спільній основі – доктрині європейського романтизму.

У цьому ключі цікаві компаративні дослідження Віри Вовк (автонім – Віра Лідія Катерина Селянська), української письменниці з Ріо-де-Жанейро. Слід зазначити, що Віра Вовк принципово не відносить себе до діаспорної культури, вважаючи, що українська інтелігенція має виступати «єдиним фронтом». Але прикметною ознакою творчого і наукового методу письменниці, літературознавця, літературного критика, перекладача є поєднання генетичної української культури з бразильськими реаліями, причому останні гармонійно вплітаються у світогляд авторки і не змальовуються як екзотичні. Але у вітчизняній компаративістиці Віра Вовк згадується лише як письменниця, чії твори цікаві для порівняльних досліджень, тоді як теоретична спадщина авторки залишається поза увагою. Слід зазначити також, що шевченкознавчі студії українських емігрантів у Бразилії донедавна не були предметом окремих розробок. Це зумовлює актуальність дослідження.

З огляду на сказане вище варто відзначити статтю Віри Вовк «Зустріч ідей у творах Тараса Шевченка й Антонію де Кастро Алвеса» (уперше опубліковану

1980 р.), друковану португальською і українською мовами. Оригінал – «O Encontro das Idéias na Obra de Tarás Chewtchenko e Antônio de Castro Alves» (у: Tarás Chewtchenko: «O Sonho», Companhia Brasileira de Artes Gráficas, Rio de Janeiro, 1980, р. 7 – 38). Також були україномовні публікації у виданні «Сучасність» (ч. III. – 1993) і авторській збірці «Спогади» (2003). У 2013 р. вийшла двомовна (португальсько-українська) публікація цього дослідження як окремого розділу в книзі Маріано (Мар'яна) Чайковського «Tarás Chevtchenko. O Poeta da Ucrânia – Тарас Шевченко. Поет України» (Бразилія, Парана). Ми цитуємо текст за виданням «Спогади», оскільки в цій книзі переклад з португальської належить самій авторці. Оригінальний стиль збережений, у тому числі й називання бразильського поета згідно з іспанською, а не португальською транслітерацією: Антоніо де Кастро Алвес, а не Антоніу де Кастру Алвес.

Мета дослідження полягає у з'ясуванні специфіки розгляду постаті Т. Шевченка в компаративних студіях Віри Вовк. Поставлена мета реалізується в таких завданнях:

- 1) проаналізувати дискурс латиноамериканської літератури доби романтизму, зосередившись на бразильській;
- 2) простежити науковий метод В. Вовк у галузі компаративістики;
- 3) виокремити символіку, притаманну поезії Т. Шевченка і К. Алвеса;
- 4) розкрити спільне та відмінне в основах українського і бразильського романтизму.

Як зазначав Ю. Покальчук, у XIX ст. латиноамериканська література розвивалася під впливом класичного стилю («іспанізму») [2, с. 21], тому була

значною мірою традиційною. Те ж саме можна сказати про бразильську літературу доромантичного періоду: за характером вона була португальською не лише за формою (мовою написання), але й за змістом. Проте, як зауважує Ю. Покальчук, водночас у латиноамериканській літературі вже в ту епоху спостерігався інтерес до фольклору, історичного минулого, образу індіанців (щоправда, як ідеалізованих людей природи).

Варто відзначити назви тогочасного напрямку тих літератур: «креолізм», «нативізм», «регіоналізм», «американізм» [2, с. 21], «бразилізм» тощо. З одного боку, у перелічених термінах зафіксовано колоніальну залежність і «провінціалізм» латиноамериканських країн. Але з другого – саме креольська література (як і взагалі культура) виявилася потужною завдяки незвичному для європейського реципієнта змісту. Отже, латиноамериканська література у цьому плані схожа з українською, у тому числі спостерігається ідейна подібність до емігрантської творчості (приклад Нью-Йоркської групи).

Стисла історія бразильської літератури показує її постколоніальне минуле. А. Торрес-Ріусеко зауважував: те, що населення Бразилії розмовляє португальською, а не іспанською мовою, «відрізало Бразилію від сусідніх країн» [3, с. 209], і не всі бразильці ідентифікують себе з латиноамериканцями, хоча під це поняття підпадають не лише іспаномовні, але й португаломовні. Проте бразильська література, як підкреслює дослідник, «проходить ті ж самі стадії, що й Іспанська Америка» [3, с. 209], і тому вважає відокремлення бразильців від загального латиноамериканського процесу абсурдним.

Треба акцентувати увагу на тому, що в Бразилії Віра Вовк виступає популяризатором української культури. За її словами, українська діаспора в цій державі орієнтується переважно на законсервовані народницькі цінності, а рівень володіння українською мовою в пересічного населення часто низький, мовці оперують предметними, а не абстрактними поняттями. З огляду на це В. Вовк звертається в дослідженнях до елітарної культури, виконуючи просвітницьку функцію. Відтак стиль її студій здебільшого науково-публіцистичний, а переказування відомих фактів і понять з біографії Т. Шевченка спрямоване на бразильську аудиторію, у тому числі на португаломовних українців (чи тих, які володіють рідною мовою на низькому рівні).

У статті авторка окреслює загальнокультурний контекст виникнення романтизму. Віра Вовк прагне показати історично-культурну тяглість літературної течії, еволюцію творчого методу (взагалі одна з прикметних рис світогляду письменниці та дослідниці – неприйняття статичності). Тому коріння романтизму вона виводить з доби Просвітництва, нагадуючи про ідеї творів Й. Г. Гердера. Слід зазначити, що німецька класична філософія як світоглядна база дуже близька самій В. Вовк.

Окресливши далі рух «Бурі і натиску» («Sturm und Drang», або рух Геніїв) як предтечу романтизму, В. Вовк доводить, що ідеї Гете вплинули навіть на пізніше, третє, покоління бразильських романтиків. У плані простеження німецько-бразильських паралелей дослідниця виступає новатором.

Водночас вона підкреслює, що багато історичних подій також «вितворили

своєрідне романтичне підсоння» [1, с. 310], і таким чином виникли умови для формування творчого методу і кредо Тараса Шевченка. Отже, авторка пропонує теоретичну порівняльну тріаду: романтизм німецький, бразильський і український.

У будь-якого митця дослідниця цікавить розвиток поетичного світогляду. На думку В. Вовк, інтенсивне духовне життя як необхідний чинник творчості може бути притаманний письменнику незалежно від умов існування. Наприклад, стисло переказуючи Шевченкову біографію, дослідниця наголошує: «...навіть на засланні не можна говорити про творчий регрес» [1, с. 311].

В. Вовк поділяє творчу спадщину Кобзаря на чотири групи: 1) ліричні поезії; 2) «мітичні балади» (або «мітично-фольклорні»); 3) історичні поеми; 4) поеми долі. Дослідниця застосовує компаративний аналіз із кельтським і германським фольклором (мотив метаморфози), наголошуючи на філософському підґрунті текстів. Також вона акцентує увагу на ірраціональності романтизму, проводячи ретроспективний аналіз балад: «Їхнім підсонням є чари, ворожба, прокляття, перемінення. Діється прекрасне, але також страшне. Ті первні походять, певно, з народних вірувань і належать до найстарших поганських мотивів. Прекрасне тут вбудоване у контекст фантастичного» [1, с. 312]. В. Вовк не згадує праць Д. Чижевського, присвячених порівняльному аналізу різних літератур, проте контекстуально правильно порівнює Шевченкові балади з аналогічними жанрами в інших народів, тобто працює в одному річищі зі згаданим філософом. Слід зазначити, що В. Вовк адекватно відтворює коріння

Шевченкового романтизму, орієнтуючись на власну генетичну пам'ять – згадування архаїчної бойківської і гуцульської культури, серед якої минуло дитинство авторки. Таким чином, завдяки глибокій інтуїції відірвана від Батьківщини дослідниця здійснила ретроспективний аналіз, підтвердивши докази інших учених про причини виникнення і передумови формування романтизму.

В основі як латиноамериканської, так і української літератур романтизму, а пізніше – магічного реалізму та неоміфологізму полягає принцип спирання на архаїчні, дописемні розповіді. Звичайно, у першому випадку ця база більш викристалізована, оскільки міфи в Південній Америці тривалий час існували ізольовано, без зовнішніх європейських впливів, тобто не зіпсуті адаптацією чи надмірно літературним стилем. Ю. Покальчук зазначав, що такий фольклор «живий [виділення авторське. – О. С.], активно діючий, такий, що й зараз ще перебуває в розвитку і формуванні, в той час як в європейських країнах (та й Північній Америці) про розвиток сьогоденного фольклору говорити можна лише з багатьма застереженнями, принаймні про той його стан, який би міг впливати такою мірою чи служити основою для літературних творів. Європа проминула цей період у XVIII столітті» [2, с. 56]. Це треба враховувати при компаративному аналізі.

На перший погляд паралель між Т. Шевченком і Антоніо де Кастро Алвесом (1847 – 1871) незвична, оскільки український і бразильський автори здаються надто різними. Але В. Вовк наголошує, що їх споріднюють проблеми національного визволення, трагічного кохання, туги за Батьківщиною,

неспокою, усамітнення, материнства, сирітства, а також різке, архетипно-контрастне змалювання побуту і страждань. Як і українська, бразильська культура мальовнича і часто вдається до контрастних барв, а не до напівтонів. Тобто вербальна і образотворча культури обох народів у даному разі мають спільні риси. До речі, К. Алвес, якому було чотирнадцять літ у рік смерті Т. Шевченка, мав уявлення про Україну, вочевидь, з поеми Байрона «Мазепа», – і образ українця наявний у ліриці бразильського поета. Зокрема, як доказ В. Вовк наводить кілька цитат з поезій К. Алвеса, серед яких є такі рядки: «Блідий юначе! Мов кобзар бездомний, // Поплинь судном у світлу далечинь...» [1, с. 317]. Кобзар постає тут як образ-символ, чиї основні риси – вічні мандри і творчість.

К. Алвес розвинув бразильську літературу, яка перестала базуватися на оспівуванні ідеалізованого минулого чи тубільних племен або наслідуванні салонної поезії. Загальновідомо, що бразильська поезія XIX ст., як і українська, була близька до романтизму: «Фактично вона розвивалася під знаком подвійної спорідненості: з одного боку, європейські поети-романтики, з другого – бразильська поезія колоніальної епохи. Але, по суті, вона наслідувала основні взірці європейської школи – раннього романтизму, релігійності й сентименталізму Ламартіна, потім так званий «*mal du siècle*» [фр. – «хвороба століття». – О. С.] і навіть деякі особливості красномовства Віктора Гюго» [2, с. 223]. Ті ж самі тенденції можна виокремити в українській літературі до Т. Шевченка, проте французький вплив був набагато меншим. Схожі принципи, як і в К. Алвеса: відхід від епігонства, спирання на інтуїтивізм,

фольклор, але водночас і звернення до європейського контексту, визнавав Т. Шевченко, розвиваючи проблематику і стилістику рідної літератури.

Характеризуючи Шевченкові поеми, В. Вовк зазначає: «Єдині поеми, які формально не стосуються України, це «У Вільні, городі...», «Неофіти» і цикл біблійних поем, що служили більше для парафрази... ніж щоб відтворити історію. З цих віршів бачимо, що Шевченко, як то було загальноприйнято в романтиків, індивідуально трактує Святе Письмо, себто суб'єктивно-емотивно, а не об'єктивно-історично» [1, с. 314]. Далі авторці належить оригінальне спостереження: «Дивно, що українське княже середньовіччя йому не було до серця, хоч саме романтизм високо ідеалізував цю добу. Пригадаймо хоча б «Руслана і Людмилу» Пушкіна» [1, с. 314]. Справді, вибором історичних тем і сюжетів Кобзар відрізнявся від інших поетів аналізованої доби.

Якщо український романтизм базувався на здобутках передусім німецького і польського, то бразильський романтизм позначений більше впливом французької культури, особливо «через знайомство з творчістю Віктора Гюго та лорда Байрона (у французькому перекладі)» [1, с. 315]. В. Вовк пише, що в Бразилії ця течія і розвинулася пізніше, причому була вже модифікована – під впливом стилю бідермаєр, «що поступово удомашнював нестримні пориви першої хвилі європейського романтизму» [1, с. 315]. Також дослідниця акцентує увагу на тому, що до виникнення романтизму бразильська література «наслідувала португальські зразки» [1, с. 316], а з появою нової течії «вибухає національна бразилійська стихія» [1, с. 316]. Попередниками К. Алвеса

В. Вовк називає Антоніо Гонсалеса Діаса та Жозе де Аленкара, які першими змогли відчуті «питомі бразилійські вартості: тропічний, щедрий пейзаж, стражденний народ, обдарований відвагою, гідністю, але схильний до туги, глибоко закорінений у дикій природі краю» [1, с. 317]. Цю ж тематику: краса природи як ілюстрація гармонійного світогляду або, навпаки, як контраст до злиденного життя, увага до архаїчності та ідеалізація «дикості» – можна виокремити в українській літературі. Схильність до туги і прив'язаність до рідної культури (точніше, її прапервнів) – ознаки й української ментальності. Меланхолія як особливо виражений чинник узагалі притаманна носіям архаїчної культури. Українські та бразилійські романтики звернули увагу на це і змогли розвинути це почуття вже на вищому щаблі, орієнтуючись на європейські зразки. Меланхолія і туга не стали самоціллю: письменники змогли їх виявити і сублімувати.

Інше почуття – туга за Батьківщиною, на наш погляд, не так сильно об'єднує твори Т. Шевченка і К. Алвеса, оскільки останній «тужив за Багією» [1, с. 318] (тобто за малою батьківщиною, і це почуття мало більш локальний, ніж загальнонаціональний характер). Проте образно-текстуальна подібність, а головне – ідейна – наявні в обох поетів. Для зіставлення В. Вовк наводить Шевченків вірш «Ми вкупочці колись росли...» і «Гарний вид» К. Алвеса, що, правда, зауважуючи, що у бразилійського поета краєвид – «це лише панський сад, який може щонайбільше символізувати підупалий хутір, тоді як Шевченко відтворює нам нещастя цілого села, більше – цілого народу. Але його Оксана нагадує нам Люсію та Мануелу Кастро Алвеса: перша

з них – дівчина-рабиня, яку продають далеко від рідного дому, друга – невинна красуня, що стає коханкою панича» [1, с. 318]. Отже, у Т. Шевченка пейзаж як ілюстрація трагічної долі дівчини – це не локальний символ, а загальнонаціональний. І хоча в К. Алвеса згадані реалії (вмерлі троянди, бур'ян, пустака) – загальноромантично-фольклорні й навіть шаблонні, але образно-символічна система в бразилійського поета подібна до Кобзареві.

Біографічний чинник авторка застосовує тією мірою, якою він стосується об'єкта аналізу. Проводячи паралелі між біографією Т. Шевченка і К. Алвеса, В. Вовк, зокрема, зауважує про бразилійського поета, що він народився «недалеко від хутора Курраліньос, сьогодні – Кастро Алвес, у Багії. Прегарний пейзаж того місця, з велетенськими скелями-каменюками, що вражають мандрівника, як і баянський «сертан», формували, вочевидь, поетову чутливість до дикої краси, подібно як і степ зі своїми курганями та кам'яними бабами жили фантазію Шевченка» [1, с. 316].

Аналізуючи відмінні риси в творчості К. Алвеса, В. Вовк наголошує на тому, що цей високий ідеаліст більш приватний, ніж Т. Шевченко (тобто частина лірики бразилійського поета призначена для вузького кола). Порівняно з К. Алвесом Т. Шевченко як митець більш вітаїстичний, тоді як у К. Алвеса інтимна лірика часто поєднується з танатологічною. У Т. Шевченка не помітно і такої трагічної роздвоєності, як у К. Алвеса (В. Вовк виокремлює дві течії поезії бразилійського автора – салонну, альбомну, і трагічну, мужню).

Кажучи про тяглість культури, варто відзначити попередників Т. Шевченка,

на досвід яких він спирався, не будучи епігоном. Це Г. Сковорода, І. Котляревський та ін. У К. Алвеса – Томас Антоніо Гонзага (бразильський поет XVIII ст., відкритий у XIX ст.), відомий поемами «Ліри» і «Чилійські листи», де оспівується Бразилія. Водночас К. Алвес розвинув трагічні мотиви, наявні в творчості цього автора, і звернувся до реальності – це прикметна риса «кондорської школи» бразильського романтизму 60 – 70-х років XIX ст., очолюваної поетом [4, с. 16].

Якщо Т. Шевченко сформував самобутню українську літературу, не позначену провінційністю, то К. Алвес створив аналогічну бразильську поезію, яка не наслідувала португальських зразків і спиралася на питомі реалії [1, с. 316 – 317]. Українську і бразильську культури перестали сприймати як колоніальні. Водночас В. Вовк застерігає від штучних аналогій, її аналіз об'єктивний і різнобічний. Звичайно, Т. Шевченко і К. Алвес в жодному разі не тотожні – йдеться, швидше за все, про інтуїтивну подібність і спільну європейську базу творчого світогляду. Але якщо Кобзар був радше виразником інстинкту, то К. Алвес, спираючись на бразильський фольклор, будував свою світоглядну модель більшою мірою за байронізм. На відміну від бразильського романтика, Т. Шевченко інтуїтивно вгадував велич Байрона, але не наслідував його. Кобзар не був і прихильником салонної поезії, до якої вдавався К. Алвес. В. Вовк зазначає, що змалювання Т. Шевченком жіночих образів більш складне і трагічне, ніж у бразильського поета. Водночас у творах К. Алвеса є образи, схожі на Кобзареві: «Марія з поеми «Водоспад Павла Афонса» близько споріднена з шевченківськими дівчатами» [1, с. 316].

Проте, як зауважує В. Вовк, «більше, ніж у біографічних даних, обидва поети подібні в іdealізмі, в гуманістичних прагненнях, в обстоюванні Волі і засуджуванні насильства» [1, с. 319]. Обоє митців об'єднує образ Прометей як символ поневоленого народу. Цю поетичну постать В. Вовк називає «мітично-символічною» [1, с. 319]. Навіть текстуально заклики до боротьби формулюються подібно. Наприклад, В. Вовк згадує Шевченкові рядки: «Боріться – поборете, // Вам Бог помагає! // За вас правда, за вас слава, // І воля святая» [5, с. 312] і порівнює їх зі словами К. Алвеса (поема «Сторіччя»): «Боріться: є право, є воля! // У тіні, де гніт і сваволя, // Крокує безболісна месть» [1, с. 319]. Індивідуальність і водночас ототожнення себе з цілим народом, національна (в К. Алвеса – ще й расова) ідентифікація, усвідомлення себе як інакшого для світу (але свого для рідного оточення) – чинники, спільні для Кобзаря і К. Алвеса.

Розгляд християнства у Т. Шевченка і К. Алвеса – проблема, яку В. Вовк розглядає не дуже докладно, проте зауважує, що в обох поетів образ Христа функціонально суміщається з образом Прометей. Наприклад, у Кобзаря: «За кого ж ти розп'явся, // Христе, сине Божий?» [5, с. 314] (поема «Кавказ»). Для порівняння – вірш К. Алвеса «Богиня безкровної жертви»: «Як Христос – розп'ята воля // На хресті страждає» [1, с. 320].

Алегоричність, а подекуди ототожнення ключових образів (у даному разі – волі) з релігійними концептами наявні і в Т. Шевченка, і в К. Алвеса. Алвес називає Волю «богиною безкровної жертви», поєднуючи християнські та язичницькі поняття (у Т. Шевченка Воля – теж уособлене поняття). Якщо в Кобзаря маємо

справу з народним православ'ям (тобто неканонічним, поєднаним з апокрифами, віруваннями та іншими виявами інтуїтивного сприйняття), то в Алвеса, як і взагалі в багатьох латиноамериканських авторів, з народним католицизмом. На цій підставі можна стверджувати, що бразильський романтизм став предтечею магічного реалізму, який, зокрема, оперує поняттям народного католицизму (наприклад, романи Г. Маркеса).

Однією зі спільних рис українського і бразильського романтизму можна назвати і матриархальність обох культур. Кобзаря і К. Алвеса цікавила система жіночих образів, серед яких виокремлюється образ матері. Це пов'язано з первісними традиціями обох народів і «накладанням» язичницьких рис культу матері як божества на православний (у Т. Шевченка) і католицький (у К. Алвеса) світогляд.

Волелюбні мотиви, притаманні романтизму (поезії Дж. Г. Н. Байрона, Г. Лонгфелло, А. Міцкевича та ін.), простежуються в обох митців особливо яскраво. При цьому у віршах Кобзаря і Алвеса йдеться не лише про соціальну несправедливість (кріпаччину – у Т. Шевченка, рабство – у бразильського романтика) – спостерігається навіть сюжетна подібність. В. Вовк зазначає: «Весь цикл «Невільники» Кастро Алвеса скомпонований у дусі Шевченкових поем долі, де трапляються сцени насильства та інцесту між батьком-шляхтичем і донькою-байстрам. Нещасні героїні Кастро Алвеса, подібно до Шевченкових, нерідко шукають собі добровільної смерті» [1, с. 323]. І водночас у прагненнях визволення обидва поети досягають «космічної візії» [1, с. 323], передбачаючи майбутнє.

Отже, у своєму шевченкознавчому дискурсі Віра Вовк вдається до компаративного аналізу. Прагнучи глибоко простежити причинно-наслідкову картину формування проблеми, дослідниця звертається до здобутків філософії, залучає текстологічний, біографічний, історичний, образно-символічний, міфологічний аналіз.

Таким чином, український і бразильський романтизм побудований на схожих концептах, поєднуючи європейські здобутки з національними (фольклорними і міфологічними). Це поєднання своєрідне. Український і бразильський романтизм об'єднаний завдяки нераціональному чиннику. Значна увага надана символіці, інстинкту, виявам дописемної культури, але структурованим уже згідно з принципами високої літератури. Завдяки такому синтезу і українська, і бразильська література доби романтизму від етнічного чинника перейшла до національного, подолавши провінційність, сентиментальність і примітивні форми. Авторів доби романтизму більше не цікавило переказування міфу чи фольклорного сюжету – ці можливості були вичерпані вже в дописемний період. Навпаки: на фольклорній основі митці творили власну міфологію і доктрину, причому звертаючись до вимог сучасності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вовк В. Зустріч ідей у творах Тараса Шевченка й Антоніо Кастро Алвеса / Віра Вовк // Спогади. – К.: Родовід, 2003. – С. 310–312, 314 – 320, 323.
2. Покальчук Ю. В. Сучасна латиноамериканська проза / Ю. В. Покальчук. – К.: Наукова думка, 1978. – 277 с.
3. Торрес-Риосеко А. Большая латиноамериканская литература / Антонио Торрес-Риосеко. – М.: Прогресс, 1972. – 320 с.

4. Тынянова И. Звезда зари / Инна Тынянова // Гонзага Т. А. Лирьы. Чилийские письма: пер. с португ. И. Тыняновой. – М.: Худ. лит., 1964. – С. 16.

5. Шевченко Т. Г. Кобзар. Вперше зі щоденником автора / Тарас Григорович Шевченко; упоряд. та комент. С. А. Гальченка; передм. І. М. Дзюби. – Харків: Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2012. – 960 с.

REFERENCES

1. VOVK, V. (2003) The meeting of ideas in the works of Taras Shevchenko and Antônio de Castro Alves. *Spohady*. Kyiv: Rodovid, pp. 310 – 312, 314 – 320, 323 [in Ukr.]

2. POKALCHUK, YU. (1978) *The Modern Latin-American Prose*. Kyiv: Naukova dumka, 277 pp. [in Ukr.]

3. TORRES-RIOSEKO, A. (1972) *The Great Latin-American Literature*. Moscow: Progress, 320 pp. [in Rus.]

4. TYNANOVA, I. (1964) A dawn Star. In: GONZAGA, T. *Lires. Chilian letters* (translated from Portuguese by Tynanova). Moscow: Khudozhestvennaya literature, p. 16 [in Rus.]

5. SHEVCHENKO, T. (2012) *Kobzar. First Published with the Author's Diary*. Kharkiv: Knyzhkovyi klub, 960 pp. [in Ukr. and Rus.]

O. Smolnytska

Taras Shevchenko in Vira Vovk's Reception of Comparative Studies: Comparative Analysis of Doctrines of Ukrainian and Brazilian Romanticism

Abstract

Taras Shevchenko's poetry in reception of Vira Vovk (Ukrainian writer, translator, scientist, critic in Rio de Janeiro) is considered in the article. Vira Vovk has been primarily examined as a writer (prosaic, poetess, dramatist), and first of all she was distinguished with her interesting biography considering that she has been living in exile since 1945. However, Vira Vovk is not known in Ukraine as an original scientist with her philosophical methodology (including Shevchenko studies). A novelty is in use of comparative analysis of Shevchenko's poetry and lyric poetry of the Brazilian romantic Antônio de Castro Alves, who made a great contribution to the development of national literature. Vira Vovk examines creation of both writers in the overall context, appealing to the European analogies. For example, she analyses ballades of different cultures (Celtic, German etc.) according to their plots. In the poetry of C. Alves the author sees the motives in common with Shevchenko's lyrics: the fate of homeland; the rethinking of past and present; the orphanhood; the tragedy of mother and woman in general; the hymning of nature; the rethinking of Christian tradition (image of Christ). Vira Vovk discovered even some textological coincidences that demonstrate the intuitional cognation of both authors. Both T. Shevchenko and C. Alves examined the world as microcosm and macrocosm, representing the fate of separate individuals and at the same time the global scale of tragedy. It should be noted that Alves developed Brazilian literature, passing from love lyrics and idealization of nature to the philosophical comprehension. The core motif of the both poets' creation is native people as a phenomenon, its history and self-determination. In this context the creative activities of Shevchenko and Alves appear as material to post-colonial studies.